

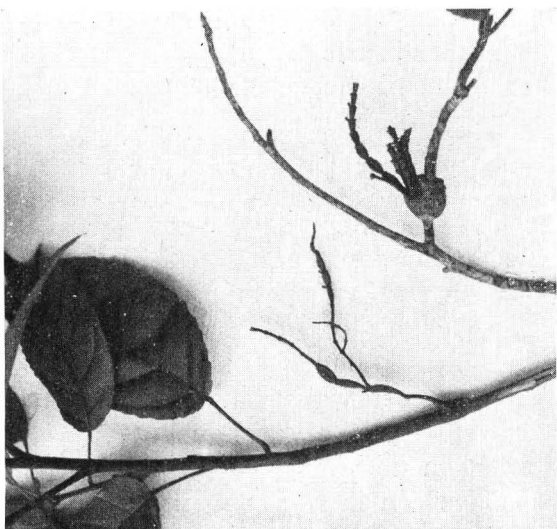
## KORTE MEDEDEELINGEN

**Indische ruderaalplanten.** — Onder dit hoofd vraagt de heer VAN DER PIJL op blz. 55, regel 4 van onder: „Wie weet wat een ruigte is?”. Onder ruigte verstaat men (in de flora's) een plaats waar afval, vuil, puin, e.d. zijn neergeworpen of terechtkomen, zooals vuilnisbelten, stationsterreinen, los- en laadterreinen, de niet zorgvuldig gereinigde omgeving van pasars, pas opgehoogde wegen, e.d. Daar treft men zeer vaak bepaalde planten aan, b.v. *Acalypha boehmerioides* en *indica*, *Amarantus tricolor* en *spinosus*, *Boerhaavia diffusa*, *erecta* en *repens*, *Cassia obtusifolia* en *occidentalis*, *Commelina benghalensis*, *Cyathula geniculata*, *Eleutheranthera ruderalis*, *Fleurya interrupta*, *Gynandropsis gynandra*, *Jatropha gossypifolia*, *Leonurus sibiricus*, *Leucas aspera*, *Malvastrum coromandelianum*, *Momordica charantia*, *Ruellia tuberosa*, *Synedrella nodiflora*, *Tridax procumbens*.

BACKER,

**Korthalsella Opuntia Merr.** — In de vorige jaargang besprak de heer DOCTERS VAN LEEUWEN de vondst van deze zeldzame maretak op *rasamala* in den Bergtuin Tjibodas en opperde de veronder-

stelling, dat de aldaar aangetroffen vorm misschien tot een andere soort zou behooren. Nader onderzoek leerde echter, dat de plant zelve geen verschillen vertoont met de elders verzamelde exemplaren. Bovendien was het bekend, dat ze niet gebonden is aan een speciale groep van hogere gastheerplanten, zoodat het vinden van een nieuwen gastheer geen argument voor een soortverschil kan opleveren. De meeste Loranthaceae zijn trouwens min of meer omnivoor. De reactie van den gastheer daarentegen was inderdaad verschillend van het b.v. op den Gilipitoeng gevonden exemplaar door de vorming van groote, ronde, galachtige woekeringen. In April was ik in de gelegenheid de vindplaats te Tjibodas te bezoeken. Alle voor de pondok voor ca 40 jaar aangeplante *rasamala*'s zijn ermede geïnfecteerd. Van de hierbij afgebeelde exemplaren stelt de bovenste tak het door DOCTERS VAN LEEUWEN vermelde stadium voor, de onderste tak echter een jonger stadium van infectie, dat nog geen knobbelvorming vertoont. Dit laatste komt overeen met het Gilipitoeng-exemplaar. Het is dus voorshands nog een open vraag of alleen *Altingia* met een dergelijke galachtige woekering op de parasiet reageert. Om deze



*Korthalsella Opuntia* MERR. op *Altingia excelsa* in den Bergtuin Tjibodas. Onderste tak in het jonge, bovenste in het latere stadium.

vraag op te lossen zou men van den Gilipitoeng ook het oude stadium moeten kennen. Intusschen is deze waarneming wel voldoende om aan te toonen, dat de Tjibodas-exemplaren wel degelijk betrekking hebben op de echte *Korthalsella Opuntia* MERR en niet tot een aparte soort behooren. Voorzooover ik kon nagaan is de parasiet in de jonge stadiën vrijwel steeds vertakt en veel langer dan op de oude galachtige knobbels, waar de stengeltjes korter en dikker en vrijwel steeds onvertakt blijven.

**Verdere gegevens omtrent *Gynura crepidioides* Bth. op Java.** — Ter voortzetting van de in dit tijdschrift (1931, p 7—8, 1932, p. 164, 192) vermelde vindplaatsen van deze ingevoerde Composiet, breng ik de volgende gegevens ter kennis. De vindplaats van het allereerst op Java verzamelde exemplaar schijnt Rarahan te zijn — en niet Lembang —, daar de heer C. VAN WOERDEN, hortulanus van den Bergtuin Tjibodas, de plant aldaar op ca 1425 m zeehoogte reeds op 5 Aug. 1931 verzamelde. Op ongeveer 1550 m zeehoogte vond ik haar in April 1933 plaatselijk talrijk langs slokanranden boven de thee-onderneming Rarahan, zoodat ze nu ook op de noordhelling van den Gedeh wel algemeen te verwachten is. Voorts kregen we gegevens van den heer C. SPRUIT P.Pzn, te Tjinjiroean over het voorkomen in kina-ondernemingen op den Malabar, waar de heer J. C. VALETTE haar in Dec. 1932 verzamelde; ze moet daar nu algemeen voorkomen. Tenslotte vond ik haar plaatselijk talrijk langs

de beschoeiing van den Tjiliwoeng in 's Lands Plantentuin medio Mei 1933 en einde Mei in 1 ex te Goenoeng Boender (Tjiampea bij Buitenzorg) op ca 800 m.

De oplossing van haar komst op Java werd ons gegeven in een schrijven van den heer J. C. VALETTE aan den heer SPRUIT dd. 29 Dec 1932, waarvan ons welwillend een extract ter hand werd gesteld. De heer VALETTE schrijft: „Begin 1927 werd het zaad der planten door mij meegebracht uit Pematang Siantar (Sum. O. K.) van de Onderneming Pinang Ratoes (Ned. Ind. Land-Syndicaat) en uitgelegd op de Onderneming Tji Ater (Malabar). Het volgend jaar werd van het aldaar verzamelde zaad materiaal gegeven aan Boekanegara, Serang Sari en Tjoekoel. In Dec. 1930 werd het uitgezaaid op de Onderneming Goenoeng Mas en in de laatste maanden van 1931 op Medini bij Semarang op de N. helling van den Oengaran. Het kruid komt thans (Dec. 1932) reeds voor op de Onderneming Kajoe Enak bij Loemadjang. Het groeit tusschen en boven alang alang en lalampoejangan uit". Ik acht het waarschijnlijk, dat de vindplaatsen Rarahan, Tjisaroea en Buitenzorg terug te brengen zijn op de  $\pi$ it-zaaiing op de Onderneming Goenoeng Mas. De invoer in Sumatra moet dus reeds plaats hebben gevonden vóór 1927 hetgeen klopt met de veronderstelling van den heer JOCHEMS. Voorloopig kunnen we van verdere aanvullingen afzien, daar de wijze van invoer op Java nu bekend is en de plant binnen weinige jaren wel even algemeen op Java zal zijn als de beide ingevoerde *Erechthites*-soorten.

**Ontstaan van gesleufde rotsen.** — Het vorig jaar maakte ik in dit tijdschrift melding (blz. 29, 68) van erosiegleuven op granietrotsen. Het ontstaan werd toegeschreven aan erosie door regen. Dr H. N. RIDLEY, de welbekende oud-directeur van den Botanischen Tuin te Singapore, vestigde de aandacht op het voorkomen van dergelijke vormen op het Maleische Schiereiland in een kort artikel in "The Journal of Botany" (1933, blz. 75–76). Hij wijst er vooreerst op, dat Dr J. R. LOGAN dergelijke erosiegleuven reeds vermeldde in de Verhandelingen van het Bataviaasch Genootschap (deel 22, 1847) in een artikel getiteld "On the rocks of Pulau Ubin", op blz. 4 — 6, fig. 2. Jammer genoeg heb ik hiervan geen compleet exemplaar in handen kunnen krijgen en heb ik zijn afbeelding niet gezien. LOGAN dacht aanvankelijk hun ontstaan te verklaren door de werking van praehistorische watervallen, doch heeft tenslotte geen definitieve meening. RIDLEY nu opent een nieuw gezichtspunt. Hij begint met op te merken, dat de gleuven aan den top het wijdst zijn en naar den voet der rots in diepte en breedte afnemen. En komt tot de verrassende verklaring van hun ontstaan door den groei van *Ficus*-wortels. De afhangende wortels van de *Ficus*, die zelf boven op de rots groeit of groeide, liggen naar zijn waarnemingen op het Maleische Schiereiland in gleuven van de rots en geleiden het regenwater, hetgeen de vergrooing der groeven bevordert. Als het bosch gekapt wordt of de *Ficus* afsterft, blijft de gegroefde rots over. In 1889 reeds observeerde hij dit in de Bukit Timah vallei; de *Ficus*-soorten waren *F. polysyce* RIDL. en *F. Miquelii* HOOK. f. Het proces heeft dus volgens hem 2 oorzaken: eerstens schuren de loshangende wortels van de *Ficus* bij wind en regen langs de rots en voorts geleiden ze het regenwater, dat zich dus langs hun oppervlakte in grootere hoeveelheden verzamelt dan op de tusschenin gelegen deelen, waardoor een plaatselijk snellere erosie ontstaat. Bovendien zou nog aan een chemische verweering van door de *Ficus*-wortels uitgescheiden stoffen te denken zijn. RIDLEY schreef mij nog, dat hij gezien had, dat de grootste wortels in de diepste gleuven liggen. In zekeren zin zijn het dus ook volgens RIDLEY regengleuven, doch zou de aanwezigheid van een *Ficus* voorwaarde voor hun ontstaan zijn. Het lijkt me niet onwaarschijnlijk, dat RIDLEY's voorstelling inderdaad juist is, doch van een oordeel of zijn theorie voor alle gevallen opgaat zou ik me voorshands willen onthouden. Opgemerkt moet worden, dat de gleuven van de Ranai en Seychellen rotsen naar den voet toe geleidelijk breder en dieper worden, terwijl LOGAN en RIDLEY het omgekeerde vermelden. Voorts lijkt mij de regelmatigheid van de groeven een bezwaar tegen RIDLEY's aanneme. Doch beide tegenwerpingen zijn niet essentieel voor zijn veronderstelling en kunnen in ieder geval de feitelijke waarnemingen, die hij deed, niet ontzenuwen. Ik merk tenslotte op, dat ik inderdaad op de strandrots, die ik vroeger van Ranai vermeldde, een groote *Ficus*-soort heb verzameld.

**Vuurvliegjes op het Maleische Schiereiland.** — Een aanvulling voor de mededeeling in dit tijdschrift 1931, blz. 177, vond ik in BURBIDGE' "The Gardens of the Sun" (London, 1880, blz. 34). Ook hij constateerde de speciale, simultaan oplichtende vorm aan den oever van een kreek. "As we glided onwards their numbers increased, until we came upon them in thousands, evidently attracted by some particular kind of low tree, around which they flashed simultaneously, their scintillating brilliancy being far beyond what I could have imagined to be possible".

**Cetoniden als termieten-gasten.** — Onder dit hoofd bericht de heer VAN DER PIJL in de jongste Maart-aflevering over een vondst van Cetoniden met hun larven en poppen in de nesten van boomtermieten. Dat bepaalde soorten van de betreffende kevers in termietennesten hun gedaanteverwisseling doormaken, bleek mij reeds een tiental jaren geleden, toen ik uit Bengkoelen een groot aantal exemplaren van *Heterorrhina siamculata* F., de schitterend smaragdgroene Cetonide met 6 zwarte vlekken, ontving. Tegelijkertijd werd mij daarbij medegedeeld, dat ze afkomstig waren uit een groot bolvormig nest tegen een dode boomstam, in welk nest er enige honderd stuks gevonden werden. Er kan geen twijfel aan bestaan, dat dit „bolvormige nest” van boomtermieten afkomstig was.

Dat bepaalde Cetoniden-soorten in Europa in mierennesten voorkomen, is reeds lang bekend. Omtrent dit onderwerp vind ik bij J. TH. OUDEMANS in „De Nederlandsche Insecten”, waar sprake is van de larven van *Cetonia floricola*, de gouden tor, het volgende vermeld: „Zij (nl. de larven) kunnen schade veroorzaken door het aantasten van de wortels van cultuurgewassen. Die van *Cetonia floricola* wordt algemeen in mierennesten, nl. van *Formica rufa* L. en haar ras *pratensis* DE G. aangetroffen; men vond haar bovendien in mest, run in kweekkassen en boommolm. Bij andere soorten is het leven in mierennesten uitzondering”.

De heer VAN DER PIJL oppert de mogelijkheid, dat de door hem gevonden Cetoniden-larven zich zouden voeden met de bouwstof van het termietennest. Dit is m. i. zeer waarschijnlijk. Die bouwstof bestaat uit fijngekauwde plantaardige stoffen (hoofdzakelijk dus cellulose), vermengd met afscheidingsprodukten van de termietendarm. Daarbij rijst de vraag: waarvan leven de Cetoniden-larven in mierennesten? Waarschijnlijk ook van de bouwstoffen van het mierennest, dat in het geval van *Formica rufa* bestaat uit dennenaalden, stukjes hout, grasstengels, droge blaadjes, e. d.

Dat de bouwstoffen van termietennesten ook aan andere keverlarven tot voedsel dienen, bleek mij enige jaren geleden. In de Harau-Kloof in de Padangse Bovenlanden vond ik een soort dagtermieten, door Dr KEMNER gedetermineerd als *Hospitalitermes medioflavus* HOLMG. Deze termieten bouwen hun nesten in de vorm van platte onregelmatige koeken, die tegen de loodrechte rotswanden aangeplakt worden. Als bouwstoffen dienen de korstmossen en waarschijnlijk ook de buitenste bast, die de termieten van de gambir-stammetjes uit nabijgelegen gambir-tuinen afknagen en in de vorm van kleine kogeltjes naar hun nest slepen. Daar wordt het materiaal door de termieten verorberd en eerst nadat het de darm gepasseerd en daarbij met klierafscheidingen vermengd is, dient het als bouwstof voor het nest. In die tamelijk harde nestsubstantie leven ontelbare larven van een kleine Ptinide, waarvan verwante soorten in het Hollands „Diefjes” genoemd worden. De genoemde larven voeden zich uitsluitend met de nestsubstantie, die zij in alle richtingen met gangen doorboren. Het kleine zwarte torretje, door Dr ARROW als *Ptinus rugosithorax* PIC. gedetermineerd, verlaat door een klein rond boorgat het nest. De larven van de Ptinide zijn in hun gangen echter niet veilig, want ze worden daar vervolgd door een keversoort, tot de Cleriden behorend, waarvan de soort nog niet gedetermineerd werd.

EDW. JACOBSON.

**Vliegen in de Zuid Afrikaanse woestijn.** — De heer VAN DER PIJL verwondert er zich over, dat deze insecten in zulke dorre streken nog voorkomen. Men behoeft slechts een fellah-kamp in de woestijn bij het Suez-kanaal of een Berber-kamp in Algiers bezocht te hebben, om te beseffen, dat er ook in woestijnachtige streken nog volop bestaansmogelijkheid voor deze insecten aanwezig is. Blijkbaar biedt de mest van kamelen, ezels en andere zoogdieren, die deze droge streken doorkruisen, voldoende voedsel voor het broedsel van de talrijke vliegen, die er voorkomen. Van iemand, die de woestijnachtige streken van Australië bezocht had, vernam ik, dat naast het stuifzand, vliegen er de grootste plaag waren.

EDW. JACOBSON.

**Prikken ook de Indische klauwieren hun prooi op?** — Naar aanleiding van deze vraag van den heer DELSMAN in de vorige aflevering kan ik mededeelen, dat ik in 1925 in de buurt van Rembang een nest van *Lanius schach* bentet vond in een klampis-struik (*Acacia tomentosa*), dat twee bijna vlugge jongen bevatte. Aan de dorens rondom het nest waren een jonge pad (*Bufo* sp.), eenige sabelsprinkhanen (Locustidae) en een neushoornkever (*Oryctes rhinoceros*) vastgeprikt.

H. G. A. VAN SCHUYLENBURCH.

**Rectificatie.** — Bij het overnemen van de Hollandsche namen voor vlinders uit het artikel van Dr E. C. JULIUS MOHR in De Trop. Natuur I, 1912, blz. 73, werd in mijn bijdrage: „Naar de Baai van Popoh” (April-afl., blz. 66) bij het geslacht *Ypthima* tevens den species-naam *methora* overgenomen. Aangezien echter de betreffende vlinders niet gevangen werden en het voorkomen van de species *methora* ter plaatse onwaarschijnlijk is, is het juister hiervoor *Ypthima* sp. te lezen. J. H. COERT.